

Herbert
Tingsten

Sinclair Lewis, amerikan

LITTERATURPROFESSORN

Mark Schorer har efter många års forskning publicerat den "stora" biografen över Sinclair Lewis (McGraw-Hill Book Company, 12:50 dollar) med undertiteln "Ett amerikanskt liv". I fråga om volym och detaljuppgifter är boken högst imponerande. Atta hundra väldiga sidor, med omkring 3 600 nedslag per sida, motsvarande ungefär det dubbla antalet i en ordinär bok. Alla tillgängliga källor tycks vara genomgångna: Lewis brev och dagboksanteckningar, tryckta och otryckta memoarer, tidningar, protokoll från sammanträden, manuskript; intervjuer har gjorts och brev har växlats med ett stort antal personer som känt den döde. På detta sätt har det blivit möjligt att för långa tider följa Lewis månad för månad, ja, dag för dag. Man får veta hur stora upplagorna var, hur kritiken reagerade, hur mycket Lewis drack i november 1945, vilka gräl han hade med hustrun och andra. Jag undrar om någon så fullständig skildring givits av en författares liv som av denne Sinclair Lewis, född 1885 i en liten stad i Minnesota, journalist med växlande anställningar under många år, bestseller och världsberömd med "Main Street" och "Babbitt" i början av 1920-talet, Nobelpristagare 1930, efter en lång förfallssperiod död under ett anfall av delirium tremens 1951. De enda svagheter i den yttre redogörelsen jag kan upptäcka är några missvisande eller felaktiga uppgifter om personer och böcker i periferin av den bakgrund mot vilken Lewis tecknas.

Analysen av Lewis och hans verk synes mig inte stå på alldeles samma plan. Schorer använder i sina försök till karaktäristisk klichéer från olika psykologiska skolor — främst psykoanalysen — men har inte velat eller kunnat samla sig till en enhetlig bild i en bestämd genre. Böckerna kännetecknas som i hyggliga recensioner med vaga ord av beröm och kritik: konstnärlig, okonstnärlig, realistisk, romantisk, inträngande, ytlig. På några av bokens sista sidor söker Schorer komma fram till en syntes, men det blir knappast mer än en rad reflexioner, som är intelligenta och upplysande utan att vara originella eller betydande.

Vad man främst får är en övertygande, delvis storslagen teckning av mänskligt elände bakom arbetet, festerna, upplevelserna, segrarna. Det är ju ingen ovanlig kontrast när det gäller stora författare. Det ovanliga och förskräckande består i att eländet ligger på ett så lågt plan, att det nästan alltigenom verkar trivialt

Herbert Tingsten skriver i denna artikel om Mark Schorers stora biografi över Sinclair Lewis. Bilden av Lewis är tagen 1925 av den berömda fotografen och experimentfilmaren Man Ray.

och vulgärt. Ledsnad, irritation, bitterhet utan passionerad olycka, utan religiösa, metafysiska eller ens politiska frälsningsfantasier. Intensivt arbete utan tro på kallelse och storhet, men i ständig upptagenhet av annonsering, upplaga, förtjänster. Erotik och supning utan glädje. Vänskapsförhållanden i smålustighet och småtarvlighet; breven mellan Lewis och Mencken — de två kanske mest ryktbara amerikanska snillena omkring 1930 — är hemska i sin låga gemytlighet. Humor och satir, men alltid på gränsen till larvlighet och narrspel. Utbrytningsförsök som bestod i skilsmässor, resor till Europa, inköp och möblering av nya hus. Man lever i denna bok i ett andligt proletariet som knappast har en motsvarighet i en europeisk skildring. Det är ett elände i källarvåningen. Den värsta tristessen och ondskefullheten hos Strindberg eller Flaubert eller bröderna Goncourt är upphöjd i jämförelse med detta — för att inte tala om den förnärmare olyckan hos andra storheter, såsom amerikanerna Henry James och Henry Adams.

Om de privata orsakerna till

Lewis elände skriver Schorer åtskilligt, utan att göra mera bestämda påståenden om sammanhangen. Lewis var exceptionellt full, med otäcka ärr efter finnar

och behandlingar med röntgen och elektriska nålar, sitt rödglöd-gade ansikte fick han på detta sätt, även om han sedan bidrog till effekten med supning. Möjligen därför, möjligen på grund av svag sexualitet, var han länge blyg för kvinnor och tycks inte ha haft någon intim erotik förrän efter det första giftermålet 1913. Någon ömhet för sina båda hustrur eller för den älskarinna som efterträdde dem synes han inte ha känt; det är en obehaglig ton av hårdhet och till och med elakhet i hans kärleksförbindelser. Småningom började han kasta sig över alla fruntimmer inom räckhåll, nästan genomgående utan framgång. Supningen var under många år den egentliga fritidssysselsättningen. Lewis kunde dricka en halva whisky utan att ta flaskan från munnen; under månader var han full varje dag och nästan hela dagarna. Märkvärdigt, så märkvärdigt att man tvivlar på Schorer, är att Lewis påstas ha växlat från redlöshet till pigghet

efter en kvarts sömn och att mellan de rena alkoholisterperioderna fanns tider inte bara av tvungen avhållsamhet, utan även av måttligt drickande.

Lewis "var en av de sämsta skribenterna i modern amerikansk litteratur", skriver Schorer, "men utan honom kan vi knappast föreställa oss modern amerikansk litteratur. Det är därför att vi utan honom knappast kan föreställa oss hur vi själva är." Schorer menar tydligt att Lewis främsta satiriska romaner, med "Main Street" och "Babbitt" i spetsen, är inträngande, om också tillspetsade porträtt av representativa amerikanska typer.

Såitllvida är denna mycket vanliga reflexion utan tveklöst rik-

tig som Lewis under årtionden mer än någon annan författare formade den i vida kretsar — inom och utom USA — populära bilden av "amerikanen". Självt jag ett gott vittne. Jag läste "Main Street" strax efter att den kommit ut under min första Amerikaresa 1921 och sedan alla Lewis tidigare och senare romaner. Under lång tid, i viss mån kanske ännu, har jag sett Amerika genom Lewis ögon. Då jag träffade affärsmän, professorer, politiker, publicister sökte jag — och fann oftast — de drag som Lewis tecknat: självbelåtenhet och osäkerhet, bullrande skämt utan glädje, naivitet, skrytsamhet, vulgaritet, hyckleri, konformism. Med övertvållig förmåga fick Lewis européer och många amerikaner att tro att detta var Amerika, var det "egentliga" Amerika. Det är sannolikt att hans karaktäristisk i vissa punkter var riktig, att man i Amerika finner, och kanske främst fann, flera människor som liknade Carol Kennicott, Babbitt, Elmer Gantry och läkarna i Arrow-smith än i andra länder. Men bilden slog också därför att den var en grov och festlig karikatyr; den efterbildades av andra författare, ja, jag misstänker att många amerikaner halvt omedvetet gav imitationer av Lewis gestalter. Påståendet att detta är eller var Amerika är absurt. Inom den krets av betydande författare som var jämnåriga med eller något äldre än Lewis finner vi andra amerikaner: hos Willa Cather, Edith Wharton, Ellen Glasgow, Dreiser. Den sistnämnde var mera hårt kritisk än Lewis, men hans figurer har en storslagen ondsinhet eller en tragisk ynklighet som var mindre enkelt tjusande än Lewis spexiga figurer. Lewis var snarast Amerikas Albert Engström; även Engström fick oss att tro att koringarna, prästerna, löjtanterna, grosshandlarna verkligen var så-

dana.

Självfallet kunde Lewis skriva sina satirer därför att han inom sig hade så mycket av de figurer han tecknade. Han var ett stycke Babbitt, liksom August Bondeson var ett stycke Chronschough och Flaubert ett stycke Bouvard och Pécuchet (inte bara Madame Bovary). Man kan våga hypotesen att Lewis vann sin överväldigande framgång därför att han stod sina gestalter ovanligt nära. Här på tyder att han i vissa senare romaner (såsom "Work of art" och framför allt "The good companions") identifierade sig med Babbittypen och skildrade honom med tillgivenhet, utan ironi. Lewis var byns ateist, skriver Alfred Kazin, som efter sina tirader "spelade en gemyttlig poker med kyrkvärdarna på platsen". Här på tyder också att Lewis älskade att imitera de figurer han skapade; som sällskapsbroder måste han ha varit odräglig, då han i tid och otid höll tal som Babbitt och predikningar som Gantry. Framför allt: Schorer visar att Lewis var en Babbitt i jätteformat. Genom sin förening av intellektuell spänst, observationsförmåga, oandlighet och ytlighet var han kallad att ge den stora amerikanska satiren.

Samtidigt med Schorers biografi har utkommit en roman om Lewis: *Barnaby Conrad, Dangerfield* (Harper and Brothers, 3.95 dollar). Det är en delvis grovt sensationell bok, men bilden av den äldrande författaren, försupen och försliten, men fortfarande på jakt efter succéer, kan med ledning av biografin påstås vara ett bra porträtt i Lewis egen stil.

HERBERT TINGSTEN

Tingsten replikerar:

Reträtt under rytanden

DE TRE latinisternas svar på min kritik skall jag stanna vid endast i den mån deras reflexioner och formuleringar rimligen av någon kan anses ha relevans för problemets bedömning. Jag berör alltså inte den omfattande del av deras framställning som genom att beteckna deras egen uppfattning som "sund" (e d) och motståndarnas som "barnslig" (e d) söker göra intryck utan resonemang i sak.

Mitt Geijercitat från 1838 påstås inte ha träffat saken. Men det tycks ha gjort effekt. I sin första artikel skrev latinisterna att "kungsvägen till självständigt inträngande i Europas kulturliv... är latinet". Geijer skriver att "varje nations modersmål som av europeisk odling blivit delaktigt, Europas mest bildade språk i synnerhet, är redan vida tjänligare organ för lärdomen, vars innehåll numera långt ifrån rymmes inom antikens språkformer". Det torde vara ostridigt att dessa båda citat ger helt stridiga tankegångar. I sitt senaste inlägg är latinisterna långt mer anspråkslösa. Nu betonas blott självklarheten "att den moderna tiden i sina kulturella yttringar inte helt kan förstås utan att man har någon hum om dess ursprung och bakgrunder", och man tar avstånd från tanken att "det skulle vara nödvändigt att

grundligt studera latin... för att kunna läsa senare tids litteratur". På två veckor har man retirerat från det pretentiöst orimliga till det platta. Reträtten är glädjande, även om den sker under rytanden.

En huvudlinje i försvaret för latinet är att många framstående nutida författare anknuter till gamla berättelser och myter. Viss är det så. Men frågan är om detta av ingen bestridda förhållande nödvändiggör latin som obligatorium på en linje i gymnasiet. Inte bara författarna, utan vi alla stimuleras av myterna från gamla tider, de hör till den atmosfär i vilken vi lever. Men det gäller sannerligen inte bara latinet. Bibeln och de grekiska sagorna och dramerna är lika viktiga, sannolikt viktigare — men latinisterna begär dess bättre inte att vi skall ha hebreiska och grekiska som obligatoriska ämnen. Frazers "Den gyllene grenen" har varit ofantligt befruktande, men ingen kräver väl därför att vi skall läsa alla de språk från vilka de i denna bok glansfullt skildrade myterna är hämtade. Det är det samma på alla områden: vi kan lära oss mycket om låt oss säga engelsk, fransk och italiensk medeltid, om det moderna Japan och det moderna Ryssland utan att kunna eller ens ha en aning om de språk det här gäller. Till det mest svärbegripliga i latinisternas inställning hör att alla dessa självklarheter för dem leder till den slutsatsen att vi skall läsa just latin. — Hur bisart latinisterna resonerar framgår bäst av att de låter påskina att man utan latinkunskap inte skulle kunna förstå vad Shakespeare skriver om Caesar och Brutus. Man låtsas alltså inte veta att de miljoner männi-

skor som njuter av Shakespeares skådespel till överväldigande flertal känner till Caesar och Brutus utan att kunna ett ord latin.

I fråga om vår tids vetande och insikt i jämförelse med antikens skriver latinisterna några allmänna saker, så oklara och oförbindliga att de tycks prisa antiken utan att nedsätta nutiden. Huvudintrycket är att de, som traditionalisterna i 1600-talsstriden, anser antiken överlägsen. För de områden jag känner, främst politik, är en sådan uppskattning fantastisk. Artusenden av forskning och tänkande har fört oss ofantligt mycket längre, naturligtvis, än antikens författare. Varmed inte, som latinisterna antyder, påstås att den moderna människan är intelligentare än den antika.

I Sverige krävs latin för studium av franska vid universiteten. I Frankrike kan man bli licencié i franska och därmed läroverkslärare i detta ämne utan latin. Det tycks mig vara ett indicium på att latinet kan undvaras för studium av och undervisning i franska. Detta resonemang förbigår latinisterna "med barnhärtigt tystnad". Då de i övrigt är så talföra betvivlar jag att tystnaden i detta fall motiveras av barmhärtighet. Så överjordiskt snälla verkar inte de tre herrarna.

Till den nya försvarslinjen hör ett slags ofullgånge ordlek. Latinet är ju redan frivilligt, sägs det, eftersom ingen måste läsa latin, varför bråkar vi då om att det skall bli frivilligt? Ja, men vi vet väl alla vad det gäller. Det är latinet som obligatorium på en huvudlinje inom gymnasiet, ett faktum som ensamt förklarar att 30 procent av studenterna läser latin. — På samma nivå står infallet att jag skulle vara dålig liberal och vilja omdirigera "folks intressen och behov". Vi diskuterar skolans uppbyggnad, naturligtvis innebär denna uppbyggnad alltid en tendens till dirigerings; är det då bara den som håller på det nuvarande systemet som är

riktigt liberal — den tanken är väl ändå för konstig.

Med förvånad glädje slår jag fast att ett traditionellt argument för latinet saknas i latinisternas framställning. De påstår inte att man blir klar och logisk genom att läsa latin.

HERBERT TINGSTEN